Jüdische Pester Zeitung.

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דריימאל וועכענטליך
מאָנטאג, מיטטוואָך אונד פרייטאג
אונד קאָסטעט
פיר עסטרייך-אונגארן
גאנצייעהריג 10 גולד.— קר. ע. וו.
האלבייעהריג 5 גולד.— קר. ע. וו.
פֿירטעליעהר. 2 גולד. 50 קר. ע. וו.
פירס אויסלאנד
גאנצייעהריג 11 גולד.— קר. ע. וו.
האלבייעהריג 5 גולד. 50 קר. ע. וו.
פֿירטעליעהר' 2 גולד. 75 קר. ע. וו.

יידישע פעסטער צייטונג

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פרענומעריערען
אונד דער פרענומעראציאָנס-בעטראג
בעגינגט מיט דעם עמפפאנג דעס
ערסטען בלאטטעס.
דיא רעדאקציאָן בעפינדעט
זיך אין
פעסט
וואיצנער בולוואר נומ' 29
וואָהין מאן אויך דיא פרענומעראציאָנס-געלדער צו זענדען בעליעבע.

Nr. 153, פינפצעהנטער יאהרגאנג • פעסט, פרייטאג כט כסליו ה׳תרמ״ד. Pest, den 28. Dezember 1883.

ביים מיניסטער-פרעזידענטען.

וויר האבען בערייטס אין פאָריגער נוממער קורץ מיטגעטהיילט, דאס דיא דיסטריקטס-פרעזידענטען פאָם קולטוס-מיניסטער טרעפאָרט, דעם זיא איהר מעמאָראנדום איבערדייכט, צום מיניסטער-פרעזידענטען געגאנגען, וואָ זיא עבענפאללס אויפס פריינדליכסטע עמפפאנגען וואורדען. היער היעלט דער דיסטריקטס-פרעזידענט דר' ל י ג ע ט י אוס שטוהלווייסענבורג דיא אנשפראכע, דיא וויא פאָלגט לויטעטע:

„עקסצעללענץ! דיא איזראעליטישען דיסטריקטס-פרעזידענטען האבען זיך אין דער הויפטשטאדט פערזאממעלט, אום איהרע רעליגיאָנס- אונד געמיינדע-אנגעלעגענהייטען צו אָרדנען. דיא צושטענדע אונזערער קולטוס-געמיינדען זינד רעכט טרויריג; וויר מוססטען איבער דיא ארט אונד ווייזע בעראטהען, וויא דיא געמיינדען זאָ גערעגעלט ווערדען קאָננטען, דאמיט אונזערע קאָנפעססיאָן אללען אנשפריכען זאָוואָהל בעציגליך דער אללגעמיינען בילדונג, אלס אויך דער אויסאיבונג פאָן וואָהלטהעטיגקייט גענוגען קאָננע. וויר האבען צו דיעזעם צוועקע זיינער עקסצעללענץ דעם העררן קולטוס-מיניסטער איינע דענקשריפט אונטערברייטעט, אין וועלכער וויר אונזערע דיעספעלליגען אנזיכטען צום אויסדרוקע בראכטען."

„אינדעם וויר אונס ערלויבען, דיעזע דענקשריפט אויך דער האָהען בעאכטונג אונד ווירדיגונג אייערער עקסצעללענץ אין אללער ערגעבענהייט צו עמפפעהלען — ערגרייפען וויר גלייכצייטיג דיא געלעגענהייט, אום אייערער עקסצעללענץ אונזערען טיעפסטען דאנק אויסצודריקען פיר דיא שטאאטסמעננישע ענערגיע, וועלכע אייערע עקסצעללענץ אנגעזיכטס דער אנטי-סעמיטישען שטראָמונגען ענטפאלטעטען, וועלכע דיא גרונדפעסטען דעס שטאאטעס צו שוועכען זוכטען אונד דיא רעכטסגלייכהייט אללער בירגער מיט געוואלטיגער פויסט צו פערניכטען דראָהטען; — וויר זינד איבערצייגט, דאס עס דער רעכטליכקייטס-ליעבע אייערער עקסצעללענץ געלינגען ווירד, דען אנטי-סעמיטיסמוס, דיא העסליכע וואונדע אם קאָרפער דער אונגארישען נאציאָן, גענצליך צו ענטפערנען, דאמיט אללע בירגער דעס לאנדעס אין איינטראכט אונד פריעדען לעבען אונד איהרע טהעטיגקייט אים אינטערעססע דעס אונגארישען שטאאטעס אונגעהינדערט ענטוויקעלן קאָננען. אללײן עס מאגען זיך דיא ערייגניססע וויא אימער געשטאלטען, זאָ קאָננען וויר דאך אייערע עקסצעללענץ מיט אללער פייערליכקייט פערזיכערן: דיעזעס איינע בעשטעהט דארין, דאס דיא יודענהייט אונגארנס אין איהרעם פאטריאָטישען שטרעבען ניע ערמידען ווירד. ביי איהרער אנהענגליכקייט אן איהרע רעליגיאָן, ווירד דיא יודענהייט אונגארנס אימער טריא צור אונגארישען נאציאָן שטעהען אונד זיך אימער אום דיא ערהייבונג יענער ציעלע בעמיהען, וועלכע צור בעגליקונג אונזערעס טהייערען פאטערלאנדעס דיענען זאָללען!"

מיניסטער-פרעזידענט טיסאָ ערוויעדערטע היערויף: „דיא רעגיערונג האט בלאָס איהרע פפליכט ערפיללט, אינדעם זיא געגען דיא פלינדערונגס-זוכט דער ראָהען אנטי-סעמיטען מיט אללעם מאָגליכען נאכדרוקע איינגעשריטען. עס איזט יא איהרע היייליגסטע אויפגאבע, פיר דיא זיכערהייט דער פערזאָן אונד דעס פערמאָגענס איינצושטעהען. זיא קעננט היעבייא קיינען אונטערשיעד, אָב דיא אנגריפפע דער געוויססענלאָזען געגען יודען אָדער ניכט-יודען געריכטעט זינד. איך בין איבערצייגט, דאס ווענן דיא איזראעליטען דעם פאטערלאנדע אימער זאָ פאָרגעהען ווערדען, וויא דיא העררען דיסטריקטס-פרעזידענטען זאָעבען פערזיכערט האבען: ווענן זיא נעמליך מיט גאנצער קראפט דיא אינטערעססען אונד דאס וואָהל אונגארנס פאָרדערן ווערדען, דאנן ווירד אויך יעדע פיינדליכע בעוועגונג געגען דיא יודען, דיא דעם לאנדע נור צור שמאך געריכט, יע עהער פיר אללע צייטען איין ענדע פינדען."

היעמיט וואר דער בעזוך דער דיסטריקטס-פרעזידענטען ביי זיינער עקסצעללענץ העררן פאָן טיסאָ צו ענדע. עס איזט בעצייכנענד, דאס ער דיא בעשטרעבונגען דיעזער העררען מיט דער רעגעלונג דער געמיינדע-פערהעלטניססע אויך ניכט מיט איינעם איינציגען וואָרטע בעריהרטע. העררן פאָן טיסאָ איזט צו פיעל שטאאטסמאנן, אום ניכט צו וויססען, דאס דיעזעס עוויגע „רעגעלן", נור נאָך מעהר "אונרעגעלמעססיגקייטען" הערפאָרצורופען געאייגנעט איזט. אין דער טהאט איזט דער הויפטפלאן דער דיסטריקטס-פרעזידענטען איין אונגליקליכער אונד פערפעהלטער, דער דענן אויך פאָללענדס אונדורכפיהרבאר איזט. — וויא וויר בערייטס אים לייטארטיקעל דער פאָריגען נוממער מיטגעטהיילט, ווינשען דיא דיסטריקטס-פרעזידענטען, דאס יעדער געמיינדע איין בעשטיממטעס געביעט מיט דאָרפערן אנגעוויעזען ווערדען מאָגע, דאמיט דיא אין דיעזען דאָרפערן וואָהנענדען יודען צו דיעזער הויפט-געמיינדע געהאָרען מיססען, אָהנע ריקזיכט דאראויף, אָב זיא אָרטהאָדאָקסען אָדער נעאָלאָגען זינד. — נון, דאס געהט וואָהל דאָך ניכט! דיא גאנצע קאָנסטיטוציאָן דער אָרטהאָדאָקסען האט יא נור דען צוועק, דאמיט יענע יודען, וועלכע עס מיט איהרער רעליגיאָזען איבערצייגונג ניכט פעראיינבאר פינדען, מיטגליעדער איינער נעאָלאָגען געמיינדע צו זיין, זיך עבען איינער בעליעביגען אָרטהאָדאָקסען געמיינדע אנשליעססען זאָללען. וויא קאנן נון מיניסטער טרעפאָרט אויף איינמאל זאגען: „עס איזט מיר גלייך, אָב יעמאנד אָרטהאָדאָקס אָדער נעאָלאָג איזט, ער מוס, ווייל ער צופעלליג אויף דיעזעם געביעטע וואָהנט, צור הויפט-געמיינדע דיעזעס געביעטעס געהאָרען!" דאס קאנן, דאס ווירד העררן פאָן טרעפאָרט ניכט זאגען. ער קאנן דאָך, זאָ לאנגע דיא „טרעננונג" אים אונגארישען יודענטהומע ניכט נור פראקטיש, זאָנדערן אויך צו רעכט בעשטעהט, איינען זאָלכען אויסשפרוך ניממער ערלויבען. — אונד טהאטזעכליך וועדע עס איין ארגער געוויססענס-צוואנג, וואָללטע מאן זאגען, דאס דיעזער אָדער יענער פראָממע יודע, ווייל ער צופעלליג אין איינעם דאָרפע אונווייט פאָן אראד אָדער גראָס-קאניזשא וואָהנט, צו דיעזען רעפאָרם-געמיינדען געהאָרען מיססע: דיעזע בעמיהונגען דער דיסטריקטס-פרעזידענטען זינד אונגערעכט אונד אונבילליג. עס מוס זאגאר בעפרעמדען, דאס קולטוס-מיניסטער טרעפאָרט איהנען ניכט זאָגלייך געזאגט, דאס איהרע ווינשע ניכט אויספיהרבאר זינד. דיא העררען קאָנגרעסלער האבען דען שול-פאָנד בעקאָממען. זיא האבען בעציגליך דער געלדפראגע דען זיעג דאפאָן געטראגען. נון מאגען זיא דאך דאס רעליגיאָזע געוויססען דער אָרטהאָדאָקסען יודען אונבעריהרט לאססען, דענן אין דיעזעם פונקטע ווערדען זיא ניממער זיעגען, ווייל איהר שטרעבען איין אונגערעכטעס איזט.

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

*(האָנוועד-מיניסטער גראף ראדאי — טאָדט!) אם 26-טען דיעזעס — מיטטוואָך — אייניגע מינוטען פאָר 12 איהר מיטטאג, הויכטע דער האָנוועד-מיניסטער, גראף געדעאָן ראדאי, זיין לעבען אין וויען אויס, וואָהין ער זיך נאך אים פאָריגען מאָנאטע בעגאב, אום פיר זיין שווערעס ליידען ארצטליכע הילפע צו זוכען. דער פערשטאָרבענע שטאאטסמאנן וואר קוים 43 יאהרע אלט. אנפאנגס דיעזעס יאהרעס צייגטען זיך ביים גראפען ראדאי אן דער צונגע אונד אים שלונדע דיא ערסטען אנצייכען איינער זיך ראש פערברייטענדען קראנקהייט, וועלכע אלסבאלד אין איינען געפעהרליכען „צונגען-קרעבס" אויסארטעטע. מיטטע יוני וואר דער גראף נאך וויען געריזט, וואָ ער זיך איינער שמערצליכען אָפעראציאָן אונטערצאָג, דיא וועניגסטענס פאָרלייפיג אלס איינע רעכט גליקליכע זיך צייגטע. דאָך אין דען מאָנאטען סעפטעמבער אונד אָקטאָבער טראט דאס איבעל נייערדינגס הערפאָר. דער אונגליקליכע קאָננטע מאָנאטע הינדורך, אָבוואָהל זיין מאגען זעהר גוט וואר, נור פליססיגע שפייזען צו זיך נעהמען. נון וואורדען היער אין בודאפעסט צור בעזייטיגונג דעס איבעלס וויעדערהאָלט אָפעראציאָנען פאָרגענאָממען, וועלכע אימער איינע ערלייכטערונג הערבייפיהרטען, דיא יעדאָך נור פאָן קירצער דויער וואַרען. דאס איבעל פערברייטעטע זיך אימער מעהר אונד צייגטע זיך שאָן אויך אייסערליך. אים נאָוועמבער איבערזיעדעלטע נון דער אונגליקליכע מיניסטער, אין בעגלייטונג זיינער פאמיליע, נאך וויען, וואָ אן איהם נייערדינגס איינע אָפעראציאָן פאָרגענאָממען ווארדע. זיא וואר אנשיינענד פאָם בעסטען ערפאָלגע בעגלייטעט, דא גראף ראדאי זיך ציעמליך וואָהל פיהלטע אונד פאָר וועניגען טאגען זאגאר אוס וויען איינגעהענדיג איינען בריעף שריעב, וואָרין עס היעס: „איך האָפפע, אם 1. יענער שאָן אים אמטע ערשיינען צו קאָננען, אום מיינע טהעטיגקייט פאָן נייעם אויפצונעהמען!" — אין דען לעטצטען טאגען עמפפאנד דער קראנקע דענן אויך מעהר קיינען העפטיגען שמערץ. — אללײן מיטטוואָך פריה שוואנדען זיינע קרעפטע פלאָטצליך, אונד געגען מיטטאג הויכטע ער אָהנע מערקליכען טאָדעס-קאמפף זיין לעבען אויס. גראף ראדאי וואר דער זאָהן איינער שוועסטער דעס מיניסטער-פרעזידענטען טיסאָ אונד דער שוואגער דעס אבערגעשפאנס דעס פעסטער קאָמיטאטס, דעס גראפען שטעפאן סאפארי. — דער שטאאטססעקרעטער אים האָנוועד-מיניסטעריאום, באראָן פעיערוואַרי, דער אבערגעשפאן סאפארי! אונד דער קוועסטאָר (אנאָרדנער) דעס אבגעאָרדנעטען-הויזעס, העררן קאוואטש, האבען זיך גלייך נאך איינטרעפפען דיעזער טאָדעס-נאכריכט נאך וויען בעגעבען, אום אָרדנונגען צו טרעפפען בעציגליך דער איבערפיהרונג דער לייכע דעס גראפען ראדאי נאך זיינעם גוטע איקלאָד (אונווייט וואיצען), וואָ זיך דעססען פאמיליען-גרופט בעפינדעט. — איבער דען לעבענסלויף דעס פערשטאָרבענען מיניסטערס בעריכטעט דער „פעסטער ללאָיד" פאָלגענדעס: גראף געדעאָן ראדאי איזט אים יאהרע 1841 אין פעצעל (אונווייט פאָן פעסט) געבאָרען. זיין פאטער וואר איין בעריהמטער פאָליטיקער אונד מאכטע זיינערצייט אלס אבגעאָרדנעטער דעס פעסטער קאָמיטאטעס אים פרעסבורגער לאנדטאגע דורך זיינע רעדען פיעל אויפזעהען. זיינע מוטטער וואר איינע לייבליכע שוועסטער דעס מיניסטער-פרעזידענטען

היזערן בעשטעהט. נור דער שטאדטטהייל, אין וועלכעם אויך דייטשע וואָהנען, בעזיטצט אויך אייניגע בעססער געבויטע היזער. דער אָבערע טהייל דער שטאדט, צומייסט פאָן טירקען בעוואָהנט, איזט יעדאָך דער שטיללסטע אונד ריינליכסטע. אינטערעססאנט איזט איין אלטעס פריוואט-געביידע מיט אכט שטיינ-געשטאלטען פאָן אונהיימליכעם אויססעהען. דיא יודען נעננען דיעזע שטיינ-געשטאלטען אין איהרער שפאניאָלישען שפראכע „ענקאנטאדאס" ; דאס הייסט : „בעצויבערטע". אין דער טהאט איזט אונטער דער בעפאָלקערונג אין סאלאָניקי דער גלויבע פערברייטעט, דאס דיעזע געשטאלטען איינסט לעבענדע פערזאָנען וואָרען, דיא אין פאָלגע שווערער פערברעכען שאָן פאָר יאהרהונדערטען אין שטיין פערוואנדעלט ווארדען. מאָהאממעדאנער, כריסטען אונד יודען טהיילען דיעזען גלויבען, דער זיך אין דער גאנצען געגענד זייט יאהרהונדערטען פאָרטגעערבט, אין גלייכער וויזע, יעדאָך מיט איינעם מיינונגס-אונטערשיעדע אין בעצוג אויף דיא צוקונפט. מאָהאממעדאנער אונד כריסטען, דיא נעמליך קיינען מעססיאס ערווארטען, גלויבען וואָהל, דאס דיעזע געשטאלטען פיר אללע עוויגקייט שטיין בלייבען ווערדען, וועהרענד דיא יודען דער מיינונג זינד, דאס מיט דער אנקונפט דעס „משיח" אויך פיר דיעזע „פערשטיינערטען פערזאָנען" דיא היממלישע ערלאָזונג ענדליך איינטרעפען מיססע."

„גליקליכערווייזע האט דיעזע אנשוואונגס-פערשיעדענהייט וועגען דעם קינפטיגען לאָזעס דער „אונגליקליך פערצויבערטען" ביזהער נאָך צו קיינעם רעליגיאָנס-קריעג געפיהרט. אונד דיעס איזט ווירקליך איין וואונדער, דא אים אָריענטע וועגען זאָלך קינדישער צענקערייען אויך היטציגע נאָך גאר הייפיג בלוט צו פליעסען פפלעגט. איבריגענס האבען דיא יודען אין סאלאָניקי ניכט פיעל צו פירכטען, דא זיא דאָרט דיא מעהרהייט דער איינוואָהנערשאפט אויסמאכען. דיא בעפאָלקערונג פאָן סאלאָניקי ווירד נעמליך אויף 100000 קאָפפע געשעטצט אונד צוואר 20000 גריעכען, 20000 מאָהאממעדאנער אונד 60000 יודען. דיא יודען זינד אללע אָהנע אויסנאהמע „שפאניאָליש", דאס הייסט : דיא אבקאָממלינגע יענער יודען, דיא אים יאהרע 1492 דאס שפאנישע געביעט פערלאססען מוסטען אונד צום גראָססען טהיילע אין קאָנסטאנטינאָפעל אונד סאלאָניקי גאסטפריינדליכע אויפנאהמע פאנדען."

„דיעזע יודען שפאנישער אבקונפט געבען דער שטאדט סאלאָניקי איין פאסט שפאנישעס געפרעגע. מאן ערהאלט דען איינדרוק, אלס בעפינדע מאן זיך ווירקליך אין אירגענד איינער שטאדט שפאניענס. דער שפאניש-יודישע דיכטער סאמועל א ו ס ק בעזינגט דיא שטאדט סאלאָניקי אלס דיא טרייהערציגע מוטטער דער יודען, וועלכע דיעזע זאָ ליעבעפאָלל אויפגענאָממען, וויא איינסט דיא היילינגע שטאדט ירושלים זעלבסט. — דיעזע יודען האבען דיא אויס שפאניען מיטגעבראכטען געברייכע אונד זיטטען ביז אויף דען היימיגען טאג אויפבעוואהרט. זיא בעפאססען זיך וואָהל צום גראָססען טהיילע מיט האנדעל, שיינען יעדאָך אויך פאָר דער שווערסטען ארבייט ניכט צוריק. — זעהר בעמערקענסווערטה איזט עס, דאס אין סאלאָניקי אויך איינע יודיש-טירקישע סעקטע בעשטעהט, דערען גלויבענס-זעטצע איינע מישונג פאָן יודענטהום אונד מאָהאממעדאניסמוס איזט. דיא איבריגען יודען נעננען דיעזע סעקטע מיט דעם טירקישען נאמען „דאָנמעה" (דאס הייסט: פאָם יאהרען גלויבען אבגעפאללענע) ; זיא זעלבסט יעדאָך נעננט איהרע אנהענגער: „מאמיני" (דאס הייסט: „מאמינים", געזעטצעס-טרייע, גלייביגע). דיעזע סעקטע האט איבריגענס וויעדער צוויא אבטהיילונגען ; דיא איינע נעננט זיך „קאַאוועראָס" אונד בעשטעהט צומייסט אויס געלעהרטען אונד קויפלייטען ; וועהרענד דיא אנדערע „קאָניאָס" גענאננט ווירד אונד הויפטזעכליך אויס האנדווערקערן אונד טאגלאָהנערן צוזאממענגעזעטצט איזט."

„איך בעזוכטע דירעקט דאס רעליגיאָזע אָבער-הייפט דער „דאָנמעה", אום איבער דערען אורשפרונג עטוואס בעשטיממטעס צו ערפאהרען. דאָך דיעזער מאנן לעבט זעהר אבגעשלאָססען, ווירד פאָן זיינען אנהענגערן אלס „היילינגער" פערעהרט אונד איזט דענן אויך פיר לייטע, דיא ניכט צו זיינער סעקטע געהאָרען, אונצוגענגליך. איך בעזוכטע דאהער דען אָבער-ראבבינער פאָן סאלאָניקי, דער נאטירליך איין פיינד דער דאָנמעה-סעקטע איזט אונד מיר דענן אויך איבער דערען אורשפרונג איין נאר טרויריגעס בילד ענטווארף. דיעזער זאגטע מיר נעמליך: אין דער מיטטע דעס 17-טען יאהרהונדערטס שטאנד איין שווינדלער אויף, דער זיך פיר דען „מעססיאס" (משיח) אויסגאב. ער וואר אויס סמירנא געבאָרען אונד נאננטע זיך שבתי צבי. דא דיעזער שווינדלער זעהר צאהלרייכע אנהענגער אונטער דען געטיישטען יודען האטטע, פירכטעטע דער דאמאליגע סולטאן מאָהאממעד .IV, דאס דיעזער שווינדלער אונטער דען איהם ערגעבענען יודען איינען אויפרוהר הערפאָר-רופען קאָננטע. ער ליד איהן דאהער פאָר זיך. אלס יעדאָך דער סולטאן איהם זאגטע: „דוא, איך ווערדע דרייא פערגיפטעטע פפיילע אויף דיך אבשיעסען לאססען, אונד וועגן דיא אם לעבען בלייבסט, דאנן ווערדע איך איך גלויבען, דאס דוא דער מעססיאס ביזט!"—דא זעטצטע דער שווינדלער שנעלל איינען טורבאן אויף, צום צייכען, דאס ער זיך צום מאָהאממעדאנישען גלויבען בעקעהרען וויללע. יעטצט שיען דעם סולטאן דיעזער ווינדבייטעל ניכט מעהר געפעהרליך. דער סולטאן פערליעה דעמזעלבען זאָגאר איינע שטעללע אין זיינעם פאלאסטע, דא שבתי צבי איהם איינרעדעטע: ער ווערדע אללע יודען צום מאָהאממעדאנישען גלויבען בעקעהרען. אללייין דער שווינדלער קאָננטע זיינע שטרייכע ניכט לאססען. ער בעזוכטע דיא מאָשעע (טירקישעס בעטהויז) רעכט פלייסיג, אום אבער עבענזאָ הייפיג אין דיא סינאגאָגע צו איילען, וואָ ער איבער זיין מעססיאסטהום פאָרטרעגע היעלט. דא איהם דיא שפענדען דער פערבלענדעטען יודען דאָך מעהר איינטרוגען, אלס זיינע שטעללע אים פאלאסטע דעס סולטאנס. דאס ענדע וואר, דאס דער סולטאן דען שווינדלער נאָך דולציגנאָ (איינער שטאדט אלבאניענס, דיא זייט קורצעם יעדאָך צו מאָנטענעגראָ געהאָרט) פערבאננטע, וואָ ער מיט קיינעם יודען צוזאממענקאָממען קאָננטע, אונד וואָ ער, איינזאם אונד פערלאססען, אים יאהרע 1676 זיינע שווארצע זעעלע אויסהויכטע."

„מיט דעם טאָדע דעס שווינדלערס האט יעדאָך דער שווינדעל זעלבסט ניכט אויפגעהאָרט. זיינע אנהענגער צעהלען אויך היינטע נאָך מינדעסטענס 4000 זעעלען. דיעזע בילדען נון דיא סעקטע דער „דאָנמעה", דערען רעליגיאָן איינען מיש-מאש פאָן יודענטהום אונד מאָהאממעדאניסמוס ענטהאַלט. זיא בעזוכען אָפפענטליך דיא מאָשעע, אין איהרען פריוואט-פערזאממלונגען איבען זיא יעדאָך פיעלע פאָרשריפטען דער „תורה". — דער נאכפאָלגער שבתי צבי'ס וואר זיין „אונטערשאָבענער" זאָהן יאקאָב קערידאָ. דיעזער טריעב דען שווינדעל זאָ וויט, דאס ער מיט זיינעם צאהלרייכען אנהאנגע איינע וואללפאהרט נאָך מעקקא (אראביען) אונטערנאהם, אום „אם גראבע מאָהאממעדס" צו בעטען ; דאָך ער שטארב אויף דער ריקקעהר אין אלעקסאנדריען. — זיין זאָהן ברכיה נון, דער פאָם יאהרע 1695 ביז 1740, אלזאָ פאָללע 45 יאהרע, אלס אָבער-הויפט דער סעקטע טהעטיג וואר, פערפאססטע איהרע „שטאטוטען", דיא אויך פאָם סולטאן סאנקציאָנירט ווארדען. דער שווינדעל האט אלזאָ דיא אללערהאָכסטע סאנקציאָן ערהאלטען, אונד איזט עס וואָהל אום זאָ שוויעריגער, דענזעלבען גענצליך אויס דער וועלט צו שאפפען. דאס זיא זיך „מאמיני", „עכט-גלייביגע" נעננען, נון -- דאס געהאָרט עבען מיט צום שווינדעל".

„זאָ וויט, מיינע הערען צוהאָרער ! (שלאָס הערר דר' האוואש זיינע פאָרלעזונג) דיא איסערונג דעס אָבער-ראבבינערס צו סאלאָניקי איבער דען אורשפרונג דיעזער מערקווירדיגען יודענ-סעקטע. אָב אלל דיעס בוכשטעבליך וואהר איזט, דאס קאנן איך וואָהל ניכט מיט בעשטיממטהייט וויססען, דא דיא אויסזאגען איינעס געגנערס, נאמענטליך אבער איינעס רעליגיאָזען געגנערס, ניע פאָללען גלויבען פערדיענען !"

(נון, וויר קאָננען הערן דר' האוואש פערזיכערן, דאס דיא איסערונגען דעס אָבער-ראבבינערס פאָן סאלאָניקי איבער דען אורשפרונג דער דאָנמעה-סעקטע אויף פאָללער וואהרהייט בערוהט. אויספיהרליכערעס היעריבער אין דען געשיכטס-ווערקען פאָן יאָסט אונד גראַעטץ אונד אין עהרענטהיילס „יודישעס פאמיליענבוך".)

פעראנטוואָרטליכער רעדאקטער : מאיר בר"י רייז.

קורז-טאבעללע פאָם 24. דעצעמבער.

געלד-קורז	פל.	קר.
זילבער-אגיא	[illegible]	—
דוקאטען		72
עסטערייכ-אונגארישעס 8 גולדען גאלד-שטיק (20 פראנקס)	9	60
נאפאלעאנדאר	9	59
דייטשע רייכסבאנקנאטען	58	30
20 מארק-שטיקע		82
פאפיר-רובעל		17
לאָזע		
1854-ער 4-פראצענטיגע שטאאטס-לאָזע	121	—
1860-ער גאנצע	134	—
רעטטא האלבע	140	—
1864-ער לאָזע צו 100 גולדען	167	—
רעטטא 50	166	—
[illegible]	41	—
[illegible] לאָזע	0	—
קרעדיט-לאָזע	172	
קלארי-לאָזע צו 40 גולדען	36	
דאָנאו-דאמפשיפפאהרטס-לאָזע	110	
אינסבּרוקער לאָזע	21	
קעגלעוויטש לאָזע צו 10 גולדען	17	
קראקויער לאָזע 20	19	
אָפנער לאָזע 40	3	
פאלפי לאָזע 40	5	
רודאָלפס לאָזע 10	20	
סאלם לאָזע 10	2	
זאלצבורגער לאָזע 20	32	80
סט.-גענאָיס לאָזע 40	47	

לאָזע	פל.	קר.
סטאניסלויס לאָזע צו 2 גולד.	23	50
טריעסטער לאָזע 100	126	50
רעטטא 50	64	50
וואלדשטיינ-לאָזע 20	26	50
ווינדישגרעץ 20	40	—
אונגארישע פרעמיענ-לאָזע צו 100 גולד.	113	10
[illegible]	109	80
וויענערלאָזע	125	—
ווערטה-פאפיערע		
אונגארישע גאָלדרענטע 6%	119	65
רעטטא 4%	86	75
אונגארישע פאפיער-רענטע	85	15
אונגארישע גרונדענטלאסטונגען	100	25
טעמעשווארער באנאטער	98	50
זיעבענבירגישע	98	75
גאליציש	98	30
בוקאָווינא	97	—
אונגארישע אייזענבאהנ-אנלעהען	1[illegible]8	—
ווייגצעהענט-אבלאזונגס-אָבליגאציאָנען	97	—
פאנדבריעפע דער אונגארישען באָדענ-קרעדיט צו 5 איינהאלב פראָצענט	101	
דער אונגארישען היפּאָטהעקען באנק צו 5½ פראָצענט	101	75
דער אונגארישען אללגעמיינען באָדענ-קרעדיט-אקציענגעזעלשאפט צו 5½ פראָצענט	98	50
דער אָסט-באהן	97	—
נאָרד-אָסט-באהן	147	—

פרוכט- אונד מעהל-פרייז-טאבעללע.

ווייצען (נייער)	קוואליטעט פר. העקטאָל.	פער 100 קילאָגראממ
נאָרד-אונגארישער	75	. .
" "	76	. .
" "	77	9 10 — 9.15
" "	78	9.15 — 9.20
" "	79	9 25 — 9.30
" "	80	9 85 — 9.40
" "	81	9 45 — 9.50
פעסטער-באָדען	75	
	76	
" "	77	9 35 — 9 40
" "	78	9.45 — 9.50
" "	79	9.55 — 9 60
" "	80	9.70 — 9.75
" "	81	9 80 — 9 85
טהייס	75	
" "	76	
" "	77	9.45 — 9.50
" "	78	9.55 — 9 60
" "	79	9.65 — 9.70
" "	80	9.75 — 9 80
" "	81	9.85 — 9 90
ווייסענבורגער	76	
" "	77	9.35 — 9.40
" "	78	9.45 — 9.50
" "	79	9.55 — 9.60
" "	80	9.70 — 9.75
" "	81	9.80 — 9.85

פרוכטע	קוואליטעט פר. העקטאָל.	פער 100 קילאָגראממ
קאָרן	70 —	8 10 - 7 80
גערסטע מאלץ	62	
" פוטטער	62	7.50 — 7.25
האפער	40	7.15 6 80
קוקורוץ באנאטער	75	6 60 — 6.50
אנדערע	73	6.75 6.65
הירזע		6 60 6 50

[illegible]	פער הערבסט	פריה-יאהר
ווייצען		10 11
קוקורוץ		6 73
גערסטע		
האפער		7.24
רעפּס		

זאק מעהל	נוממער	קר. פל.
דער זאק צו 100 קילאָגראממ מיט זאק פרייא באהן.	0	19 —
	1	18 40
	2	17 80
	3	17 20
	4	16 20
	5	15 40
	6	14 50
	7	13 60
	8	12 60
	8½	11 40

שפּיריטוס	
אלטע מעהארע פריטעכע . . .	34 —
" נייע " קארטאפפעל . . .	31 —

Eigenthümer und verantwortlicher Redakteur: M. REIS.

Budapest, 1883. Druck, v Moritz Burian Waitznerboulevard.

האלט איך וויטער געשטאטטעט בלייבע, דיא זיך
צור רוסישען קירכעע בעקעהרען וואָללען.—זעלבסט
דר' אנטאָניא זאנבעס, דער האָפארצט אונד מיט-
גליעד דער געלעהרטען-געזעללשאַפט (אקאדעמיע)
אין פעטערסבורג וואר, מוסטע נאך 18-יעהריגער
זעגענסרייכער טהעטיגקייט רוסלאנד פערלאססען,
וויל ער זיינעם יידישען גלויבען טרייא בליעב. מאן
האט נעמליך וועהרענד זיינער טהעטיגקייט אין רוס-
לאנד ניכט געוואוסט, דאס ער יודע זייא; דורך צו-
פאלל ערפוהר דיעס יעדאָך דיא קאיזערין פעטראָוו-
נא אונד שטעללטע איהם דיא וואהל: ענטוועדער
זיך טויפען צו לאססען אָדער דאס געביעט רוס-
לאנדס צו ריימען. דער עדלע, געזיננונגס-טיכטיגע
מאנן צוידערטע קיינען אויגענבליק אונד וועהלטע
לעטצטערעס. (ווער האט זיך אלזאָ מיט „בעקעהרונ-
גען" אונד מיט „זעעלענשאכער" בעפאסט? דיא
יודען אָדער דיא רוסישען הערדשער, וועלכע דיא
יודען דורך אויסווייזונגען צור טויפע צווינגען וואָלל-
טען ?) ערסט אין דען יאהרען 1786 אונד 1791 וואור-
דע דען יודען דער אויפענטהאלט אין איינינען גע-
ביעטען דעם רייכעס ווידער געשטאטטעט. זיא
דורפטען זיך מיט דעם האנדעל אונד דעם קליינ-
געווערבע בעפאססען, וואָפיר זיא יעדאָך איינע דאָפ-
פעל זאָ האהע שטייער ענטריכטען מוסטען, אלס
דיא ניכט-יידישען האנדעלס-לייטע אונד געווערבע-
טרייבענדען. שפעטער, אונטער דער רעגיערונג דעס
קאיזערס פויל, וואורדע יענען יודען, וועלכע דיעזע
דאָפפעל-שטייער ניכט צאהלען מאָכטען, ערלויבט,
רוסלאנד צו פערלאססען, דאָך נור אונטער דער
בעדינגונג, ווענן זיא דיעזע דאָפפעל-שטייער אים
פאָרהיניין פיר דיא נעכסטען דרייא יאהרע ענטריכ-
טען.— שפעטער וואורדע זאָגאר דיא פערפיגונג גע-
טראָפפען, דאס יענע יודען, וועלכע דיעזע דאָפפעל-
שטייער ניכט ערשווינגען קאָננטען, אין דען בערג-
ווערקען דער רעגיערונג דיעזען בעטראג „אבארביי-
טען" מוסטען. אים יאהרע 1804, אונטער דער מיל-
דען רעגיערונג דעס קאיזערס אלעקסאנדער I, גע-
שטאלטעטען זיך דיא פערהעלטניססע דער יודען
עטוואס גינסטיגער. דיא יידישען קינדער דורפטען
אללע אונטעררייכטס-אנשטאלטען דעם לאנדעס
בעזוכען, אום זיך צייטגעמעססע בילדונג אנצואייגנען.
מאן געוואָהנטע דיא יודען צום אקערבויא אונד צו
פערשיעדענען געווערבען. יא, עס וואורדען דען מיט-
טעללאָזען יודען זאָגאר שטאאטס-גיטער צוגעוויעזען,
דאמיט זיא זיך דורך דערען בעארבייטונג רעדליך
ערנעהרען קאָננען. גענען 600 יידישע פאמיליען מיט
3640 זעעלען זיעדעלטען נאך ניי-רוסלאנד, וואָ איה-
נען פאָם שטאאטע לענדערייען צוגעוויעזען וואורדען,
צור בילדונג פאָן יידישען קאָלאָניען. ליידער מיס-
לאנג דער פערזוך, דא עבען דאמאלס מעהרערע
יאהרע הינדורך „מיס-ערנטען" וואָרען. דיא יידישען
קאָלאָניען גינגען צו גרונדע. דיא יידישען פאמיליען
מוסטען דען אקערבויא אויפגעבען, צאָגען אין דיא
שטעדטע אונד ווידמעטען זיך דעם האנדווערקע.
אינדעם וואָרען דיא יידישען קאָלאָניען פיעללייכט
דאָך ניכט איינגעגאנגען, ווענן זייטענס דער בעאמ-
טען ניכט געשטהאָלען וואָרדען וועהרע. דיא רעגיע-
רונג וויעז נעמליך יעדער איינצעלנען יידישען פאמי-
ליע דען בעטראג פאָן 175 רובעל צום בויע פאָן
הייזערן אונד צור אנשאפפונג פאָן אקער-געריעטהען.
וואס טהאטען יעדאָך דיא בעאמטען? זיא איבער-
גאבען יעדער יידישען פאמיליע נור 30 רובעל אונד
בעהיעלטען 145 רובעל צוריק מיט דעם פערשפרע-
כען, דאס זיא פיר דען הייזער-בויא אונד פיר
דיא אנשאפפונג פאָן אקער-געריעטהען זאָרגען וועל-
דען! עס בליעב לייידער יעדאָך ביים לעערען פער-
שפרעכען. דא דיא בעאמטען דיא געלדער איינפאָך
פעראונטרייט האבען! (גאנץ וויא וועהרענד דיא
טשאנגיי-געלדער!) — נון האבען אבער דיא שטעד-
טע דיא יודען ניכט גערנע אויפגענאָממען. דיא
שטעדטע ווענדעטען זיך אויך אין דיעזער אנגעלע-
גענהייט אן דען רוסישען קאיזער. — זאָ קאם
עס, דאס דיא יודען אים יאהרע 1827 אויס קיעוו, אים
יאהרע 1829 אויס סעבאסטאָפאָל אויסגעוויעזען וואָר-
דען. אים יאהרע 1835 וואורדע אין איינעם „יידישעם
שטאטוט" פעסטגעשטעללט, וועלכעס דיא געביעטע
גענוי בעשטיממט, אין וועלכען יודען וואָהנען דירפען.
דיעס שטאטוט ענטהאלט איינע פערפיגונג, דאס
קיינע כריסטליכען קנעכטע אונד קיינע כריסטליכען
מעגדע, ביא איינעם יודען וואָהנען דירפען. יענע
יודען, וועלכע איינע האָהערע שולע בעזוכט האבען,
דירפען אין דען שטאאטס-דיענסט טרעטען. — אים
יאהרע 1843 וואורדע פעסטגעשטעללט, דאס קיין
יודע אין דער נעהע דער פרייסישען אונד עסטרייי-
כישען גרענצע וואָהנען דירפע, זאָנדערן אין דאס
איננערע דעס רייכעס איבערזיעדלען מיססען, וויל
מאן בעהויפטעטע, דאס דיא יודען דען "שמוגגעל"
בעטרייבען (אונד דיא ניכט-יודען?) אים יאהרע 1859
אונד 1865 ערהיעלטען דיא יידישען גראָס-הענדלער,
האנדווערקער אונד שטודירטע פערזאָנען דיא ערלויב-
ניס אים גאנצען רוסישען רייכע נאָך בעליעבען זיך
ניעדערלאססען צו דירפען. אים יאהרע 1882 ענדליך
וואורדע דען יודען פערבאָטען אין דען דאָרפערן צו
וואָהנען אונד לענגדערן בעזיטץ צו קויפען. — דאס
איזט דיא געשיכטע דער רוסישען געזעצגעבונג
בעציגליך דער יודען ביז ענדע דעס פערגאנגענען
יאהרהונדערטס. אליין אללע דיעזע בעשרענקונגען
ערוויעזען זיך אלס אונצוועקמעסיג אונד אונהייל-
זאם. דער פירסטליכע פערפאססער גלויבט דאהער,
דאס דיא יודענפערהעלטניססע אין רוסלאנד נור
דורך איינע פאָלקאָממענע עמאנציפאציאָן בעפריעדי-
גענד גערעגעלט ווערדען קאָננטע.

* (פאָסט-רויב אונד מאָרד-
פערזוך אין דער נעהע דער
הויפטשטאדט.) עבען פאָר איינעם יאהרע
וואורדע דער פאָסט-וואגען פאָן שאָראָקשאר נאך
פעסט אויסגערויבט אונד דער פאָסט-קוטשער ער-
מאָרדעט. דיא טהעטער קאָננטען ביז אויף דען
היטיגען טאג ניכט ענטדעקט ווערדען. — ליידער
וואורדע אויך היער, אם אבענד דעס ערסטען ווייה-
נאכטס-טאגס אין גאנץ עהנליכעס פערברעכען
פעראיבט. דער פאָסט-וואגען צווישען אָטשא אונד
שאָראָקשאר געהט יעדען אבענד אום 6 פאָן אָטשא
אב אונד טריפפט געגען 8 אוהר אבענד אין שאָראָק-
שאר איין. אם אבענד דעס 1. ווייהנאכטס-טאגעס וואר
יעדאָך דער אָטשאער פאָסט-וואגען אויך אום 10
אוהר נאכטס נאָך ניכט אין שאָראָקשאר, וועסהאלב
דער דאָרטיגע פאָסטמייסטער ביא דען שאנדארמען
דיא אנצייגע ערשטאטטעטע. בעפאָר יעדאָך דיא
שאנדארמען אויף דיא זוכע זיך בעגאבען, קאם דער
פאָסט-וואגען אלליין, פאָן איינעם אלטען שימּמעל
געצאָגען, אן, וואָביא יעדאָך צווייא וויכטיגע געגענ-
שטענדע פעהלטען, נעמליך: דער קוטשער אונד דיא
פאָסט-קיסטע. יעטצט איילטען נאטירליך דיא שאנ-
דארמען הינויס אויף דיא לאנדשטראסע צווישען
שאָראָקשאר אונד אָטשא, וואָ זיא דען קוטשער מיט
איינגעשלאגענעם קאָפפע אונד אויך דיא ערבראָכענע
פאָסט-קיסטע אויפפאנדען. אויס דער ערבראָכענען
קיסטע פעהלטען בלאָס 5 פאקעטע, וואָרונטער דרייא
געלד-בריעפע, דיא יעדאָך אללע אינסגעזאממט ניכט
מעהר אלס 100 גולדען ענטהיעלטען. דיא איבריגען
פאקעטע בליעבען אונבעריהרט. דער שאדען וועהרע
אלזאָ אן אונד פיר זיך קיין בעדייטענדער, אום זאָ
יעממערליכער וואורדע יעדאָך דער אונגליקליכע
קוטשער, איין ארמער פאמיליענפאטער נאמענס
ראקוי, צוגעריכטעט. ער וואורדע עטווא אום איין
אוהר נאָך מיטטערנאכט אויפגעפונדען מיט דעם
געזיכטע צור ערדע געקעהרט, בעוואוסטלאָז אונד
נאַנץ ערשטארט; דאָך ראָכעלטע דערזעלבע נאָך.
דער אונגליקליכע, דער זאָגלייך נאך שאָראָקשאר
געפיהרט וואורדע, האט אם הינטערן-הויפטע איין
טיעפעס לאָך אונד איזט זיין שעדעל אן מעהרערען
שטעללען זאָ צערשמעטטערט, דאס איהם פאָסט
דאס „הירן" וואָהל גענצליך אָפפען ליעגט. —
ער ליעגט אָהנע בעוואוסטזיין, דאָך שטאָהנט ער
אָפטערס דיא וואָרטע הערפאָר: „פישטא נע באנש!
קאָרטשמאראָש, האדי על! אָדא אדאָם א קולט-
שאָט!" (שטעפאן, טהוע מיר ניכטס! ווירטסהייזער,
לאס מיך לאָז! איך געבע איך דען שליססעל!)"
דיא פאָליצייא מוטהמאסט דאהער, דאס דיא טהע-

ווערדען דא איין פאאר טרינקשפריכע געהאלטען אונד דיר
איין פאאר שאָנהייטען געזאגט. פריילייך מוס איך דאפיר
איינע שטארקע רעכנונג פיר פלייש, געטרענקע, צוקערבקע-
רייא אונד דערגלייכען בעגלייכען — אבער דאפיר האָרען
וויר איין פאאר אונגארישע רעדען אונד הונדערט „עליען-
רופע"! אונד וואס דער ווערעשהאָשוואי איינענטליך היער
מאכט, דאס וויים איך ווירקליך ניכט. וויא איך זעהע, מאכט
ער דיר אונד עממא דען האָף. איין אלטעס שפריכוואָרט
לויטעט: „נאך דעם זאקע שלאָגט מאן, דען עזעל מיינט
מאן!" — נון, ווענן איך דא נור וויססטע, וועלכער דער זאק
אונד וועלכער דער עזעל איזט! מיינט ער דיך! אָדער מיינט
ער מיינע שוועסטער עממא? — זאָ וויא איין טהיר-וועכטער
מוס איך יעדען אבענד וועהרענד דעם נאכטמאהלס אן דער
טהירע שטעהען אונד יעדעס איינטרעטענדען דיא האנד ריי-
כען. קאָממט זאָ איין אויסגעפרעסטער קערל מיט איינעם
ריקען בויך, זאָ מוס איך איהן „העדר רעגיערונגס-ראטה"
טיטולירען. קאָממט זאָ איין יונגער אויסגעמערגעלטער מאנן,
דער איינעם שקלעטט גלייכט, מיט דעם צוויקער אויף דער
נאזע, דא מוס איך ווידער אויסרופען: „הא! גוטען אבענד!
מיין ליעבער העדר דאָקטאָר!" — אלל דאס פיר מיין געלד
אונד מיין עססען! אונד זאָנדערבארער וויזע קענגסט דוא
איך זעהר וועניג אנזוערע געסטע. וואס מיך אום זאָ מעהר
וואונדערט, דא דאָך דיא דאמען געשפרעכיגער זינד אונד
שנעללער בעקאננטשאפט מאכען."

„ביא אנדערען איזט עס יא עבען זאָ (זאגטע ראָזא)
אונד דאָך לעבט מאן!"

„יא, דאס איזט עבען דאס אונגליק (ערווידערטע
שאשוואַרי), דאס מאן זיך אימּמער אויף אנדערע בערופט.
דיעזע שווינדלען אונד רעכנען דאריף, דאס זיא אים ארנס-
טען פאללע קאָנקורז אנזאגען אונד דער וועלט דאס געלד
בעהאלטען ווערדען. איך בין אבער איין פאָרזיכטיגער גע-
שעפטסמאנן אונד קיין שווינדלער. דיא כריסטען עססען מיך
אויף, וויא דער אָכס אויפפריסט דאס גראז דעס פעלדעס.
דיא יידישען געסטע לאססען וועניגסטענס עטוואס צוריק;
דא אבער צייגען דיא לייטע דען עכטען סעמיטיסמוס. זיא
שרייען אימּמער, דיא יודען עססען זייא אויף, איך מער-
קע יעדאָך, דאס זיא עבען דיא עכטען יודען-פרעססער זינד."

„דאָך זאָ גערנע איך לעבע (זאגטע שאשוואַרי צו זיי-
נער פרויא וויטער). זאָ גערנע מאכטע איך וויססען, וויא
עס איינענטליך מיט דעם פערהעלטניססע צווישען עממא
אונד וועדעשהאָשוואי שטעהט. צייגט זיא נייגונג פיר איהן?"

„נייגונג? (ריעף ראָזא שפאָטטיש) אללע פינף פינ-
גער מאכטע זיא נאָך איהם אבלעקען, זיא איזט גליקליך,
ווענן ער אויף זיא בליקט."

„יא! (ערווידערטע שאשוואַרי ערביטטערט) וויר יודען
האבען עס וויט געבראכט! ווענן מיינע עלטערן יעטצט
לעבען ווירדען, דא מיסטען זיא צום צווייטענמאלע ווידער
שטערבען. פריהער מוסטע זיך זאָ איין קערל גליקליך שעט-
צען, ווענן איינער אויס אונזערער פאמיליע מיט איהם גע-
שפראָכען. איך וויים יא, וואָהין דער הונד הינויס וויל;
ער ווירד אונזער הויז מאטעריעלל אונד מאָראליש רואיני-
רען. אבער ער מאכט דיא רעכנונג אָהנע דען ווירטה; איך
גלויבע, איהם נאָך געוואכסען צו זיין, זאָ פיין אויך דיא פע-
דען זיינער נעטצע געגען אונס געשפאָננען זינד, זאָ קאָננע
איך זיא דאָך אללע, אום זיא נאָך אים רעכטען אויגענבלי-
קע צו צערייסען. ווענן דוא מיר נור צור זייטע שטעהע
מאכטעסט, אום נענען דיא שלויכע אונד שפיטצביבערייען
דיעזעס מענשען אנציקעמפפען! — אבער ראָזא! — איך
פירכטע . . ."

„וואס פירכטעסט דוא? דוא ביזט וואָהל דאָך ניכט
אייפערזיכטיג געגען דיעזען מענשען?"

„איך פירכטע ניכט — דענן זאָ איך צו פירכטען
אנגעפאנגען, דא האבע איך צו פירכטען בערייטס אויפגעהאָרט.
דאס דועלל איזט יעטצט אויסעראָרדענטליך מאָדע גע-
וואָרדען, אונד דא וויר גוגמעהר אללע דוממען מאָדען
אונד נאררהייטען מיטמאכען — ווארום וואָלטע איך דענן
ניכט איינמאל אויך דיעזע מאָדע מיטמאכען, דיעזען קערל
צו מאָדע צו שיעסען אונד איהן פיר מיך אונד אללע וועלט
אונשעדליך צו מאכען! איך דורכשויע דיא אבזיכט
דיעזעס מענשען: ער שטרעבט נאך דער גראָססען מיט-
גיפט דער עממא, אום דיעזע אונגליקליכע, ווענן ער איינ-
מאהל דערען געלד פערפוטצט, אום זאָ שרעקליכער צו
קוועלען. — ראָזא! ווענן דוא נאָך איינע יידישע אדער
אין דיר האסט, זאָ שאפפע מיר דיעזעס מערכען פאָם
האלזע אונד האלטע איין יידישעס מערכען פאָם שווארצע
אין איינען אבגרונד צוריק! דוא ווירסט זעהען, דאס דא
קיין גוטעס הערויסקאָממען ווירד!

אלס היינריך אונד זיין פריינד לאיאָש דאס
הויז דער קאראָשי פערליעסען, בליעבען זיא אויף דער
דער שטראסע פאָר דען פענסטערן שטעהען, אום צו זעהען,
אָב איהנען ניכט איינעס דער מערכען נאכבליקע.

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

טיסא. נאך דעם אונגאַרישען פרייהייטס-קאמפפע
ווידמעטע זיך דער דאמאלס נאך זעהר יונגענדליכע
גראף ראדאי דער מיליטערישען לויפבאהן, ער
דיענטע ביא דען עסטעררייכישען דראגאָנערען
אונד ווארדע שפעטער פאָן זיינער מאיעסטעט צום
פליגעל-אדיוטאנט ערנאננט. נאך דעם עסטערריי-
כ-אונגארישען אויסגלייכע פאָם יאהרע 1867 נאהם ראַ-
דאי זיינען אבשיעד אונד בעווירטהשאפטעטע זיין
גוט איקלאר ביא וואיטצען. אים יאהרע 1375 וואור-
דע גראף ראדאי אין וואיטצען צום דעפוטירטען גע-
וועהלט. אים אָקטאָבער 1882 ווארדע ער, נאך דעם
טאָרע סענדע'ס, צום האָנוועד-מיניסטער ערנאננט.
ליידער קאָננטע ער ניכט איינמאל איין פאָללעס
יאהר זיין האָהעס אמט אָהנע שטאָרונג פאָרטפיה-
רען, דא זיך ביא איהם, ווי בערייטס ערוועהנט,
שאָן אים יוני 1883 דער „צונגען-קרעבס" צו ענט-
וויקעלן בעגאנן, דער זיינעם לעבען נאך מעהרמאָ-
נאטליכעם שווערען ליידען אם 26 דעצעמבער, אים
בעסטען מאננעס-אלטער, איין ראשעס ענדע מאכ-
טע. וויא זעהר מאן אויך אויף דיעזען טאָדעספאלל
געפאסט וואר, דא איין „צונגען-קרעבס" נור איי-
סערסט זעלטען געהיילט ווערדען קאנן, זאָ מאכטע
דאָך דיא טרויריגע נאכריכט פאָם אבלעבען דעם
אללגעמיין בעליעבטען אונד האָכגעאכטעטען מאנ-
נעס אין אללען קרייזען איינען זעהר ערשיטטערנ-
דען איינדרוק.

*(צו עהרען מאָנטעפיאָרעס.) דעם „איזראעליט" ווירד אויס לאָנדאָן בעריכטעט:
„עס האט זיך אין לאָנדאָן איין קאָמיטע געבילדעט,
מיט דעם לאָרד-מאיאָר (אָבער-בירגערמייסטער)
אן דער שפיטצע, וועלכעס געלד-זאממלונגען איינ-
לייטעט צו איינער וואָהלטהעטיגען שטיפטונג, דיא
אן דעם נעכסטען געבורטס-טאגע מאָנטעפיאָרעס,
אן וועלכעם דער האָכפערדיענטע מאנן 100 יאהרע
אלט ווירד, אינס לעבען טרעטען זאָלל. דיא שטיפ-
טונג ווירד צום צוועקע האבען, הייזער צו בויען פיר
ארמע ארבייטער, אָהנע אונטערשיעד דער קאָנפעס-
סיאָן."—נון, אלל דאס איזט געוויס זעהר שאָן אונד
זעהר ניטצליך. עטוואס קאָמיש איזט יעדאָך פאָל-
גענדער אנטראג איינעם איטאליענישען ראבבינערס,
דער דאהין געהט, דאס דר' אדלער, אָבערראבבי-
נער פאָן לאָנדאָן, דעם סיר מאָזעס מאָנטעפיאָרע,
אים נאמען דער יודען דער גאנצען וועלט, צו זיינעם
נעכסטען געבורטס-טאגע דען טיטעל „ריש גלותא"
פערלייהען מאָגע!"— וויר נעננען דיעזען פאָרשלאג
אלס קאָמיש, וויל ווער דיא געשיכטע דעס יודענ-
טהומס קעננט, עס אויך וויס, וויא וועניג דיא „ריש
גלותא" אין בבל בעליעבט ווארען, דא זיא צו-
מייסט מיט דען „גאונים" אין האַרטעם קאמפפע
שטאנדען. נאמענטליך ר' שרירא אונד ר' האי גאון
וואָללטען פאָן דען הערען „ריש גלותא" ניכטס
וויססען. דער קאמפף דעס גראָסען רבנו סעדיה גאון
מיט דעם ריש גלותא דוד זכאי דירפטע אונזערען
לעזערן צור גענוגע בעקאננט זיין!

*(שווינדעל אָדער „שגעון"?) אללע וויענער בלעטטער ברינגען פאָלגענדע מעל-
דונג: „צוואָלף אמעריקאנישע „קראָזוססע" (דאס
הייסט: פיעל-פאכע מילליאָנערס) האבען זיך צו
איינעם בונדע פעראייניגט אונד זיך דיא אויפגאבע
געשטעללט: דען פאָן טיטוס צערשטאָרטען צוויי-
טען טעמפעל אין ירושלים וויעדער אין זיינער אלטען
פראכט אונד הערלליכקייט הערצושטעללען. צוויא
מיטגליעדער דיעזעס בונדעס זינד דיעזער טאגע בע-
רייטס נאך ירושלים אבגערייזט, אום פיר דיא דורכ-
פיהרונג דיעזעס איהרעס פאָרהאבענס דיא ערסטען
שריטטע איינציליטען."— זאָ וויט דיא רעטהזעל-
האפטע מעלדונג, דיא וויר גאר ניכט ערוועהנען
ווירדען, ווענן זיא ניכט פאָן אללען גראָסען וויענער
בלעטטערן מיטגעטהיילט וואָרדען ווערע אונד צוואר
אָהנע יעדע בעמערקונג. — נון ערלויבען וויר אונס
אבער פאָלגענדע בעמערקונג: ערסטענס איזט עס
בעקאננט, דאס אן דער שטעללע, וואָ דאס „בית
שני" שטאנד, זיך געגענווערטיג איינע טירקישע
מאָשעע בעפינדעט. דיא 12 אמעריקאנער מאָגען
וואָהל פיעלע מילליאָנען בעזיטצען, דאָך אבער גע-
וויס ניכט זאָ פיעלע, אום פאָם סילטאן דיא ער-
לויבניס צו ערווירקען, דיעזע מאָשעע ניעדערצורייסען,
אום אן יענער שטעללע וויעדער דאס „בית המקדש"
אויפצובויען!— דאנן אבער וואָללען דאָך געוויס דיא
12 אמעריקאנער" ניכט אויס ליעבע צום יודענ-
טהומע דאס „בית המקדש" הערשטעללען, זאָנ-
דערן בעאבזיכטיגען דיעזעלבען עהער, איינע ארט
„הייליגטהום" פיר דיא „מיססיאָנס-געזעללשאפט" צו
ערריכטען, אום זאָ מיט דיעזעם נייען מיטטעל דיא
יודען אין ירושלים פיר דאס כריסטטהום צו געווינ-
נען. דאס גאנצע מאג וואָהל, וויא געזאגט, איין
שווינדעל אונד צוואר איין רעליגיאָזער שווינדעל זיין.
אבער עס ליעגט אויך, וויא בערייטס ערוועהנט, צו-
גלייך איין שטיק „שגעון" אים גאנצען, דא עס איה-
נען נימער געלינגען ווירד, דיא מאָשעע פאָן יענער
שטעללע פאָרטצובריגנען. וואס אונס יודען בע-
טריפפט, זאָ בעדייערן וויר געוויס, דאס דאָרט, וואָ
דאס „בית המקדש" שטאנד, געגענווערטיג איינע
מאָשעע זיך בעפינדעט. אללײן אימער בעססער,
אלס אין זאָגענאננטעס „הייליגטהום פיר דיא מיס-
סיאָנס-געזעללשאפט", דיא נור אימער אויף איינען
ניעדריגען שמוטציגען זעעלענשאכער אויסגעהט,
אום אייניגע לייכטזינניגע יודען פאָן איהרעם גלוי-
בען, פאָם הייליגען גלויבען איזראעלס, אבוועגדיג
צו מאכען!

*(צור געשיכטע דער יודען אין רוסלאנד.) וויר האבען פאָר קורצעם
מיטגעטהיילט, דאס געגענווערטיג אין פעטערסבורג
איינע איינענע קאָממיססיאָן דאריבער בעראטהונגען
האָלט, וויא דיא פערהעלטניססע דער יודען אים
רוסישען רייכע גערעגעלט ווערדען קאָננטען. נון
פעראָפפענטליכטע איין רוסישער פירסט עבען דיע-
זער טאגע איינע בראָשירע, אין דער ער פיר דיא
פאָללקאָממענע בירגערליכע גלייכשטעללונג דער
יודען איינטריטט. דיעזער פירסט הייסט דעמידאָוו
סאנ-דאָנאטאָ אונד בעריכטעט מיט פיעלער גרינד-
ליכקייט איבער דיא רוסישע געזעטצגעבונג בע-
טרעפפס דער רוסישען יודען אין פערגאנגענען צייי-
טען. אין דיעזעם בעריכטע הייסט עס אונטער אנ-
דערם: „ביז צום לעטצטען פיערטעל דעס פאָריגען
יאהרהונדערטס פערהיעלט זיך דיא רוסישע געזעטצ-
געבונג דען יודען געגענאיבער זעהר שטיעפמיט-
טערליך. צום טהיילע קאָננען יעדאָך היעפיר עבען
דיא יודען פעראנטוואָרטליך געמאכט ווערדען, דיא
יא דאמאלס דיא שוועכע האטטען, פיעלע רוסישע
פאמיליען דורך איבערערונג צום יידישען גלויבען
צו בעקעהרען, וואס נאטירליך אין דען האָהערען
רוסישען קרייזען זעהר באָזעס בלוט מאכטע, וועס-
האלב מאן אויס ראכע היעפיר דיא יודען צו בעדרי-
קען זוכטע." (אונס שיינט דאס גאנצע איין „בלבול"
געוועזען צו זיין, וועלכעס מאן עבען צו דעם צווע-
קע ערדיכטעטע, אום איינע אויסרעדע פיר דיא
הערצלאָזע יודענפערפאָלגונג צו האבען, דא טהאט-
זעכליך דיא יודען זיך ניע מיט איינער זאָגענאננטען
„גרים-פאבריקאציאָן" בעפאסטען, זאָנדערן יעדען
זאָלאנגע צוריקוויעזען, ביז ער אונווידערלעגליכע
בעווייזע געבראכט האט, דאס ער ווירקליך אויס
איננערער איבערצייגונג דעם יודענטהומע זיך אנ-
שליעסען וואָללע. אן איינע „איבערערונג" צור אנ-
נאהמע דעם יודענטהומס קאנן אלזאָ דורכאויס ניכט
געדאכט ווערדען.) — „אונטער דער רעגיערונג דעס
קאיזערס אלעקסיע מיכאילאָוויטש ווארדע איינע
שטרענגע שטראפע דאריבער פערהענגט, ווענן איין
יודע איינען רוסען צור אננאהמע דעס יודענטהומס
איבעררעדעטע (וואר געוויס האָכסט איבערפליס-
סיג, דא איין זאָלכער פאלל געוויס ניע פאָרגעקאָמ-
מען.) — אונטער פעטער דעם גראָסען ווארע עס דען
יודען פערבאָטען, איבער דיא רוסישע גרענצע צו
רייזען. האבען דיעזע טראָטצדעם דאס רוסישע גע-
ביעט צייטווייליג אין געשעפטסאנגעלעגענהייטען פער-
לאססען, זאָ דורפטען זיא ניכט מעהר נאך רוסלאנד
צוריקקעהרען. — שפעטער ערפאָלגטע איין קאיזער-
ליכער „אוקאז" (בעפעהל), קראפט דעססען אללע
יודען אויס דעם רוסישען רייכע אויסגעוויעזען ווער-
דען מיססען, אונד דאס נור יענען דער אויפענט-

פאָלליעטאָן.

אונזערע צייט.

(6-טע פאָרטזעטצונג.)

„עס שיינט, (זאגטע היינריך ווייטער) דאס דיא שאש-
וואַרי נור דיא פעהלער דער מענדעלזאָהניאנער אנגענאָמ-
מען, ניכט אבער גלייכצייטיג אויך דערען פאָרציגע!"

דער אלטע ניקטע צושטיממענד מיט דעם קאָפפע
אונד זאגטע: „יא, יא! דאס איזט יא דאס מערקמאל אונ-
זערער הייטיגען „פושעים": זיא טהון דאס באָזע ניכט אויס
פילאָזאָפישער איבערצייגונג, זאָנדערן אויס טהירישער ליי-
דענשאפט— אום זאָ פערעכטליכער זינד זיא אבער אויך!"

V. קאפיטעל.

ראָזא שטיינער בעוואָהנטע מיט איהרעם מאננע איין
גייעס, פרעכטיגעס הויז אויף דער ראדיאל-שטראסע, וועל-
כעס שאשוואַרי שאָן אלס יונג-געזעללע געבויט אונד עס
פיר זיינע יונגע פרויא מיט אללער פאראדע, מיט אללעם
ערדענקליכען לוקסוס אויסגעשטאטטעט האט. אלס ראָזא
נאך איהרער האכצייטס-רייזע אין איהרען נייען פאלאסט
איינצאָג, וואר זיא געבלענדעט פאָן דער פראכט, דיא זיא
דא אומגאב.—

פיר דיא קונסטפאָללע איינריכטונג דער איינצעלנען
צימער, פיר דיא ווערטהפאָללען אונד טהייערען מאלערייען
אן דען וועגדען האטטע זיא צוואר וועניג פערשטענדניס,
אבער דיא דיקען, פיינען טירקישען טעפפיכע, וועלכע דען
שריטט אונהאָרבאר מאכטען, זאָ דאס מאן גלויבטע, דאס מאן
אויף ווייכעם גראזע אויפטרעטע, פלאָסטען איהר איינע האָכ-
אכטונג פיר איהרען רייכען מאנן איין; וואס דא אן ליעבע
צום גאטטען פעהלטע, דאס ערזעטצטע דיא בעוואונדערונג
פיר דעססען רייכטהום. ראָזא אבער געוואָהנטע זיך באלד
אן דיא רייכע אומגעבונג אונד היעלט אללעס פיר עטוואס
גאנץ געוואָהנליכעס. זיא דאכטע זיך: נור איין אין פרעסבורג
בעשיידען אויפגעצאָגענעס יודען-מעדכען קאנן זאָ עטוואס
בעוואונדערן, וועהרענד פיר איין אין דער הויפטשטאדט
ערצאָגענעס מעדכען זאָ עטוואס גאר ניכטס בעזונדערנ-
דעס בעזיטצע.—

ראָזא וואר אויך באלד ביא דען פיעלען פריינ-
דען אונד בעקאננטען איהרעס מאננעס געלאדען, וואָ זיא
נאָך שאָנערע אונד טהייערערע זאכען געזעהען. עס קאם
איהר באלד פאָר, דאס איהר מאנן פערהעלטניסמעסיג אם
ארמליכסטען איינגעריכטעט איזט, אונד זיא האסטע איהן
נון אלס איינען נייצהאלז. דא עס איהר נון אין איהרעם
שאָנען פאלאסטע זאָ לעער אונד אונהיימליך געוואָרדען,
פאסטע זיא דען ענטשלוס, זיך פיעלע פריינדינגען אונד
נאמענטליך פיעלע „פריינדע" צו ערווערבען. זיא וואָללטע
איהרען בעקאננטשאפטס-קרייז אויסדעהנען; זיא וואָללטע
אן בעשטיממטען טאגען דער וואָכע דיא טהירען איהרעס
סאלאָנס וויט אָפפנען אונד דיא עלעגאנטע וועלט דער
הויפטשטאדט ביא זיך זעהען. יעדער פאָרנעהמע הערר
אונד יעדע פאָרנעהמע דאמע אין דער שטאדט זאָללטע זיא
קעננען אונד גריסען, זאָ פריינדליך אונד עלעגאנט, וויא זיא
דער אונגארישע צייטונגס-שרייבער ווערעשהאָשוואַי גריסטע,
ווענן זיא נאכמיטטאגס אין איהרער נייען עקוויפאַש מיט
איהרעם רייך ליוורירטען קוטשער אין דער ראדיאל-שטרא-
סע אויף- אונד אב-פוהר.

זאָ אָפט ראָזא אין פאראדע אויסגעפאהרען, זאָס
אימער נעבען איהר איהרע שווענערין, דיא שוועסטער
איהרעס מאננעס, נאמענס עממא. עממא וואר איבערהויפט
העסליך ראָטה אונד זעהר קליין מיט איינעם אפפענגעזיכ-
טע, אבער אום זאָ שאָנער נאהם זיך צו איהרער זייטע דיא
ראָזא אויס, וועסהאלב דיעזע דענן אויך אם ליעבסטען מיט
דיעזער איהרער שווענערין אויספוהר. זיא ריהמטע זיך איינ-
מאל דיעזעס איהרעס קונסטגריפפעס, אינדעם זיא זאגטע:
„דאס האבע איך פאָן איינעם מאלער געלערנט. איך פראג-
טע איינסט איינען מאלער, וויא ער אין שאָנעס פרויענ-
צימער מאלט? — דא זאגטע ער מיר: גאנץ איינפאך,
אינדעם מאן נעבען דעמזעלבען איין רעכט העסליכעס
פרויענצימער מאלט."

אבער דיא פיעלען פאראדען אין דעם סאלאָן דער
ראָזא פערשלאנגען פיעל געלד, אונד אויף איינמאל ווארען
דיעזע פעראויסגאבטען סוממען זעלבסט דעם רייכען שאש-
וואַרי צו פיעל. —

„דיעזע מאהלצייטען אונד נאכטמאהלע (שריע הערר
שאשוואַרי) האבען מיר בערייטס איינע האלבע מילליאָן פער-
שלונגען. ווענן איך ווענינסטענס נור איינען איינציגען פאָן
דיעזען געלאדענען געסטען קעננען מאָכטע! יעדע נאכט
קאָממט מיר זאָ איין הונגער-ליידער מיט ווייסען-האנדשוהען,
דיא ער פאָן איינעם איינגעם הווירער אום 5 קרייצער
קויפטע, העריין, נעננט זיך דר' דער „פרעססעלאָגיע" אָדער
„פיליזאָפיע"— נאָטט זאָלל מיך פערדאממען, ווענן איך
נאר וויס, וויא דאס הייסט!— דאָך ער איבערריכט זיינע
קארטע, קיסט דיר דיא האנד אונד דאמיט האט ער איין
אנרעכט אויף איין נאכמאהל-פרעססען. אלס צום לאָהנע